

La societat rural a Catalunya en temps feudals

Vallès Oriental segles XIII-XVI

MERCÈ AVENTÍN I PUIG

Columna Assaig, 5. Columna Edicions, Barcelona, 1996, 659 pàg.

Ressenya

Jaume Dantí i Riu

Historiador

L'època baixmedieval al Vallès Oriental deixa de ser un període del qual només es coneixien alguns aspectes aïllats per disposar ja d'un estudi aprofundit que abasta aspectes fonamentals. Mercè Aventín, després d'haver publicat l'obra *Vilamajor 872-1299* en la qual encetava el seu recorregut per la societat i l'economia del Vallès, ha realitzat, amb el que ha estat la seva tesi doctoral, un rigorós treball de microhistòria sobre una zona que es delimita entre el Congost i la riera de Gualba i en un espai de temps que va del segle XIII al segle XVI. Tal com la mateixa autora diu en la introducció, no pretén ser una monografia comarcal ni un estudi sobre la pagesia catalana, tot i que els resultats poden ser emprats en ambdós sentits, sinó que es proposa «afinar el coneixement de les estructures de la societat agrària tradicional» i, més en concret, el de la pagesia com a classe dins del sistema feudal.

Tant en el pròleg de Salvador Claramunt com en el prefaci de Guy Bois es ressalta el que és

sens dubte un dels grans mèrits de l'obra: plantejar-se l'anàlisi concreta i detallada com a base per a descobrir i construir un model d'interpretació molt més general. Mercè Aventín parteix de les principals aportacions fetes fins ara sobre el tema —fonamentalment les de la historiografia marxista— i les sotmet al contrast d'un estudi documental rigorós. L'estructura de la recerca —i del llibre— és temàtica, amb menys interès per fixar-se en l'evolució cronològica, que es considera més coneguda.

En la introducció es presenta una reflexió teòrica sobre els conceptes englobadors de tot el tema: règim agrari, economia pagesa, sistema social, així com la idea sobre la autonomia econòmica relativa de la petita explotació pagesa pròpia del feudalisme, que es proposa aprofundir i matisar amb tota la investigació. Les bases d'anàlisi que empra M. Aventín són la terra, la renda, la família i el mercat com a marc de circulació de terres, excedents i del mateix treball.

A partir, doncs, d'un important bagatge teòric sobre el feudalisme, s'utilitza un repertori documental ampli i perfectament escaient per a desenvolupar els objectius que es proposa. S'ha treballat documentació familiar, parroquial, senyorial, municipal i notarial. És especialment destacable el fet d'haver pogut comptar amb arxius de famílies pageses que poques vegades formen part dels estudis d'història i que resulten cabdals per a la immersió dins de la societat que s'analitza.

El llibre està dividit en tres parts que es corresponen a la terra, la renda i la família. En la primera hi ha un capítol introductori, «de la geografia a la història», i altres dos sobre els drets dominicals i la tinença de la terra, i el mercat de terres i la formació de preus. La segona part té dos capítols dedicats al mercat de rendes, amb l'anàlisi de l'endeutament i de les inversions en general i en què es posa una especial atenció als censals morts com a forma de deute per a uns i d'inversió per a altres. La part centrada en la família es presenta amb un únic capítol en el qual s'analitzen el matrimoni i el testament des d'una perspectiva material del conjunt d'interessos econòmics i socials que hi conflueixen.

En l'apartat de conclusions es torna a la conceptualització interpretativa i es deixen volgutament de banda els fets, el lloc i el temps per plantejar-se la «contribució a una teoria de la pagesia» en la qual es presenta un model i se'n descriu una dinàmica. Si bé la lectura de les conclusions resulta, potser, massa allu-

nyada del cos principal de la recerca, cal dir que M. Aventín demostra la integració d'ambdues parts en la quantitat de matisos que introdueix sobre cadascun dels referents historiogràfics acceptats fins aleshores.

La coherència de l'obra es reflecteix en la vertebració que hi ha entre els seus diferents apartats i en els aspectes que els configuren. En l'anàlisi de la família es fa palesa l'adequació del nombre de persones que la formen: una mitjana de 2,2 a 2,3 fills, amb relació a les dimensions de l'explotació, tenint en compte les limitacions que imposava el sistema de l'hereu. L'economia pagesa estaria marcada per la tendència a l'autosubsistència de la família, alhora que la necessitat de vendre una part del producte estaria forçada, sobretot, per pagar la renda i en tot cas per possibles inversions; el diner, en aquest sentit, tenia poc valor en la vida quotidiana.

La comunitat rural, segons M. Aventín, cercava també l'auto-suficiència amb un sistema de valors i de cultura propis. És important l'observació que la comunitat s'organitzava per a respondre a la pressió d'elements que amenaçaven algun dels seus components, com ara en la defensa dels comunals, que eren indispensables per als petits pagesos. Entre la comunitat pagesa i la dita «societat englobant», controlada pels senyors, s'establí una relació de força que canviaria segons quin fos el grau de dependència. A la llarga, els pagesos benestants desplaçarien els feudals del domini de la terra, però aquells acceptarien de ple

el règim senyorial. La transformació anava paral·lela a la diferenciació social dintre la mateixa pagesia.

El llibre, doncs, compleix bastament l'objectiu que s'havia fixat i alhora passa a ocupar un lloc fonamental en el coneixement de la història medieval del Vallès. Esdevé al mateix temps una mostra ben reeixida de les possibilitats de la microhistòria, encara poc desenvolupada en el panorama historiogràfic català. S'ha de subratllar igualment que l'estudi no fa un tall entre el segle XV i el XVI pels evidents factors de continuïtat que hi ha. En aquest darrer sentit, però, i pel que fa al vessant interpretatiu de les conclusions, la manca de referències cronològiques esborra potser excessivament els efectes del canvi de conjuntura entrat el segle XVI, així com algunes de les conseqüències de la Sentència Arbitral de Guadalupe; si en alguns aspectes és clara la continuïtat, en d'altres poden ser importants les diferències, com de fet la mateixa anàlisi documental aporta.